

ТЫЗЭКЪОТМЭ — ТЫЛЪЭШ!

АДЫГЭ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
кыщегъэжыгъэу
кыдэклы

№ 143 (23072)

2024-рэ илъэс

МЭФЭКУ

ШЫШЪХЪЭІУМ и 8

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИІЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклубгъохэр

МАКЪ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Гъунапкъэхэм заушъомбгъу

Адыгеим истудентхэм я Ассоциация игъунапкъэхэм заушъомбгъугъэу, къэралыгъом икълэлэ зэфэшъхьафхэм ащеджэхэрэр джы зэрехых.

Іофыгъохэм афэлэжъэнхэм пае зэшъахырэм ар кытегушылагъ. Ныбжыкълэ политикэм ипхырыщынкълэ Іэпылэгъушъу хъурэр Адыгеим истудентхэм я Ассоциацияеу Адыгеим и Лыкълэ ГъэІорышлалгъу Москва дэтым дэжъылажъэрэр ары.
(Икълэух я 2-рэ нэклуб. ит).

АССОЦИАЦИЯ
СТУДЕНТОВ АДЫГЕИ

Тапэклэ Москва иеджалгъэхэм ачлэсхэр ащ хахъэщтыгъэхэмэ, джы Санкт-Петербург, Ростов—на-Дону, Ставрополь, Саратов ащеджэхэрэри зыхащэх, Краснодар дэсхэри чанэу ялофшлэн хагъэлажъэх.

Ныбжыкълэ политикэм ылъэныкълэ Іофэу ашлэрэм исоциальнэ нэклубгъохэм ягугъу кыщишыгъ Адыгеим и Лышъхъэу Къумпыл Мурат. Тичыгогъу ныбжыкълэхэу Урысыем икълэлэ-шохэм ащеджэхэрэм ямыза-къоу, Іоф ащызышлэхэрэри зэхъанхэм, къэралыгъом, республикэм, лъэпкъым къафэфедэшт

АР-м и Лышъхъэ ипресс-кълэулыкъу

Гъунапкъэхэм заушьомбгъу

(ИкIаух).

БлэкIыгъэ зыгъэпсэфыгъо мафэхэм Рыфабгъо ипсыкъечъэхэм джащ фэдэу Ассоциацием IофышIэхэмкIэ (кадровэ) иеджапIэ имэфиплI егъэджэнхэр шыкIуагъэх. Гъэсэнэгъэм епхыгъэ едзыгъохэр ащ кыдыхэлъытэгъагъэх, ныбжьыкIэхэр нахь благъэу нэлуасэ шызэфэхьгъэх, Iофтхьабзэ зэфэшхьафхэм язэхэцэнкIэ, зыщеджэхэрэм зэчыгогъухэм язэхэхьэхэр зэрачызэхэпщэцхэмкIэ шIэныгъэхэр зэрагъэгъотыгъэх.

Адыгеим истудентхэм я Ассоциацие илъэсрэ ныкъорэкIэ узэкIэлэбжэмэ зэхэцэгъагъ, нэбгырэ 40 фэдиз ащ хэт. Лъэныкъо зэфэшхьафхэм атегъэпсыхьэгъэ проектхэр мыхэм шыIэныгъэм шыпхырачых, Адыгеим шызэхэащэгъэри ахэм зэу ащыщ.

Хъэпэе Рэдэд, Адыгеим истудентхэм я Ассоциацие IофышIэхэмкIэ иеджапIэ изэхэщакIу:

— НыбжьыкIэхэр хэбзэ, бзэ Iофхэм апылхыным мэхъанэшхо иI. Адыгэмэ

зэраIоу, тызэкъотмэ — тылъэш! Ары имэхъанэ мы еджапIэу зэхэцэгъэм.

Арина Гузенкэр, Адыгеим истудентхэм я Ассоциацие IофышIэхэмкIэ иеджапIэ изэхэщакIу:

— Ти Ассоциацие иIофшIэн кыхиу-бытэу проект зэфэшхьафхэр тэгъэ-цакIэх. ГушыIэм пае, «Чэщ зэхэс»; лекциехэм кыизщаджэхэрэр, мыхэм ащытегушыIэх адыгэхэр модэм зэрэхэтхэм, генетикэ Iофыгъохэм... ЕджэпIэ зэфэшхьафхэм ачIэсхэр зэхэхьэхэщ, лъэныкъоу зэреджэхэрэм елъытыгъэу яшIэныгъэхэм нэмыкIхэр ащагъэгъуазэх.

Рыфабгъо шырагъэкIокIыгъэ егъэджен гъэшIэгъонхэр ныбжьыкIэхэм агу кыи-зэринэжыщтхэм имызакъоу, ежъхэми ашIэшъуцтымкIэ яцыхьэ зытелъыжь ашIыгъэх.

Елгъэр Инал, кьалэу Налчык шыщ, Саратов дэт юридическэ Академием ия 4-рэ курс щеджэ:

— Тыди шыщ адыгэхэм тызэрагъэ-шлагъ, пстэуми тызэдэлэпылэжьэу, ты-

зэкъотэу тыпсэунэу ары мы Iофтхьабзэм тызфищэу слъытэрэр. Саратов зызгъэ-зэжыкIэ, мыщ фэдэ зэхэхьэ шызэхас-щэ сIоIоигъу. Мары мэфэ заулуэ тызы-шыIэм тыфагъэсагъ ар зэрэпшыщтым, акъылыгъэ хэлъэу укыизэреклелэщтым, епхыплэн фаехэм. Пстэури дгъэцакIэмэ, мыдэу ар тиеджапIэхэу тызчIэсхэм ащыпхырытшыщут.

НыбжьыкIэхэр еджэгъэ къодыехэп, зэрэгъэчыгъэх, адыгэ куптурэм епхы-гъэ Iофтхьабзэхэм ахэлэжыагъэх, респуб-ликэм ичIыопс идэхагъэ зэрагъэлъэгъу.

«Сицыхьэ тель IофшIэкIэ амалэу кадровэ еджапIэм шызэрагъэгъотыгъэр студентхэм зэкIэми яобщественнэ Iоф-шIэнкIэ кыизэрэшхьапэщтым, зэшIуа-хыщтыбэмкIэ егъэжыапIэ зэрафэхьу-щтым. Тэ талъэныкъокIэ тапэкли IэпыIэ-гъу тафэхьутт тиныбжьыкIэхэм соци-альнэ гукъэкIэу ялэхэр пхырачынхэмкIэ, такъотыщт, дгъэдэлэуштых», — кытыхыгъ Къумпыл Мурат.

МЭШЮДЗ Саид.

Лэжыгъэ дэгъу кытыным дэлажъэх

Мы илъэсым Адыгеим пындж гектар мини 9-м ехъу шапхыгъ. Лэжыгъэ дэгъу къахыжыным пынджлэжъхэр дэлажъэх, ащкIэ ищыкIагъэр зэшIуахы. Ау анахь шхьалэр псэу рагъэгъотырэр ары.

Адыгеямелиоводхозым иIофышIэхэм кыизэралорэмкIэ, пындж хъасэхэм псыр икъоу ягъэгъотыгъэным фэшI гъэлъэшы-гъэ шыкIэм тетэу Iоф ашIэным фэхьа-зырых. Псыр кычIэзыщырэ станицехэм Iоф ашIэ, ащ ишIуагъэкIэ псэу зыщы-кIэхэрэр лэжыгъэхэм алэклагъахьэ. Адыгэ ыкли Афыпсыпэ псыубытыпIэ шхьалэхэм агъэфедэрэ техникэм зэ-рифэшъуашэу пшъэрылхэр егъэцакIэх.

— Шэуджэн районыр пштэмэ, псыхъоу Лабэ ипсырыкIуанIэхэр экскаваторкIэ агъэкъабзэ, джащ фэдэу Красногвардейскэ ыкли Тэхъутэмьское районхэм (Шапсыгъэ псыIыгъыпIэм) мэфэ заулэ хъугъэу мыщ фэдэ IофшIэн-хэр ащэкIох. Пындж хъасэхэм игъом псыр арагъэгъотыным мы пстэури фэлорышIэ, — кыщца-гуагъ АР-м мэкъу-мэщымкIэ и Ми-нистерствэ.

КыыдагъэкIыхэрэм ахагъэхьуагъ

БзэджащIэхэм пшъэдэкIыж ягъэхыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и ГъэлорышIапIэу Адыгэ Республикэм шыIэм епхыгъэ учреждениехэм 2024-рэ илъэсым иапэрэ мэхихэу пыкыгъэм кыыдагъэкIырэ продукцием лъэпкытф кIэу хагъэхьагъ.

— Мы илъэсым кышыублагъэу спорт лъэкъопылхьэхэр, Iальмэкъхэр, гъучIым хэшIыкIыгъэ пхъэнтIэкIу цыкIухэр, тельхьэлIэ зэтетхэр кыыдагъэкIых. ЗэкIэмкIи сомэ мин 843,1-рэ зыосэ продукциякIэ кыыдагъэкIыгъ, — къеты бзэджащIэхэм пшъэдэкIыж ягъэхыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум и ГъэлорышIапIэу Адыгэ Республикэм шыIэм ипресс-къулыкъу.

— Нэкъокъогъухэр тилэу продукциякIэхэр кыдэдгъэкIыным ренэу тыфэхьазыр. Ащ кыкIэлъэлэхэрэр зэрэфаехэм фэдэу зэрафэтшыщтым, зэредгъэрэзэщтхэм ренэу тыпыл ыкли

ащкIэ амалыкIэу шыIэхэр тэгъэфедэх, — кыIуагъ учре-ждением ипашэ игуадзэу, участкэу ИК-2-м ипашэу Александр Мартыненкэм.

Джащ фэдэу ыпэклэ ашIыгъэ зэзэгъыныгъэхэр икъу фэ-дизэу агъэцакIэх. Мы илъэсым учреждениехэм республикэм игурыт еджэпIитфымэ мебельхэр афашIых. Хъазыр хъугъэ продукциехэр еджапIэхэм алэклагъахьэ.

Сурэтхэр: къулыкъум и ГъэлорышIапI.

Сымэдджэщхэм ачIэлъхэм къашхьапэщт

Къутырэу Чернышевым гуфэкло купэу шызэхэхьагъэм «Бзыльфыгъэ Iэпэласэхэр» зэреджагъэхэр. Ахэм Херсон ыкли Белгородскэ хэкухэм адэт сымэдджэщхэм ачIэлъхэм апае шхьэнтэ лъэпкъ зэфэшхьафхэр ашIых.

Бэрэ шылгырэ сымэдджэхэм акIышъо емытэным-кIэ ыкли къупшхьэ зэрытыпIэхэмкIэ ахэр Iэрыфэгъу хъуштых. Сымэдджэхэм япсауныгъэ нахь шIэхэу зыпкъ иуцожынымкIэ ахэми мэхъэнэ гъэнэфагъэ ялэу щыт.

Къутырым шыпсэхуэрэм ащыщыбэхэм а къэба-рыр зызэхэхым чыхIэнхэр, шхьэнтэхэр ыкли нэ-мыкI пкыгъохэу сымэдджэщхэм къащызфагъэфедэн альэкIыштхэр ахэм къафырахыплэхэу рагъэжыагъ. Бзыльфыгъэ Iэпэласэхэм шхьэнтэ закъохэр арэп ашIыхэрэр. Хытылхэм яхъэни ахэр пылтых. Мы мэфэ благъэхэм шIушIэ Iэпылэгъур алэклагъэхьащт. Ахэм ахэлъыштых агъэхьазырыгъэ шхьэнтэхэр зэкIэ ыкли хытылхэр. Шэуджэн районым иадми-нистрация ащ фэгъэхьыгъэу макъэ кыгъэгъу.

Сурэтхэр: АР-м IофшIэнымрэ социальнэ хэхьоныгъэмрэкIэ и Министерствэ

Урысые зэнэкъокъум теклоныгъэ кыщыдахыгъ

«Ильэсым иунагъу» зыфилорэ Урысые зэнэкъокъум теклоныгъэ кыщыдэзыхыгъэхэр бэмышлэу кэнэфагъэх. Анахь дэгъоу кыхахыгъэхэм ащыщ Адыгеим щыщ Колесниковхэм яунагъо. Шьолыр зэнэкъокъухэм теклоныгъэ кыщыдэзыхыгъэ унэгъо 388-рэ ащ хэлэжыгъэх, ахэр Урысые Федерацием ишьолыр 88-мэ кырыкыгъэх.

Зэнэкъокъур лъэныкъуитфыклэ зэтеуыгъэу кыагъэ. «Шэн-хабзэхэр зыухумэрэ унагъу», «Унэгъо лужь», «Къоджэ псэуплэм щыпсэурэ унагъу», «Унэгъо ныбжьык», «Дышэ унагъу». Джэджэ районым щыщхэ Колесниковхэм Викторрэ Светланэрэ «Шэн-хабзэр зыухумэрэ унагъу» зыфилорэ лъэныкъомклэ теклоныгъэ кыда-хыгъ.

Адыгэ къралыгъо университетым ипресс-къулыкъу кызыритыгъэмклэ, Колесниковхэм ялэужыщымэ клэлэгъэджэ сэнэхьатыр кыхахыгъ. Виктор 1995-рэ илэсым Адыгэ къралыгъо университетым физическэ гъэсэныгъэмклэ ифакультет кыухыгъ, гурыт еджаплэм ОБЖ-мклэ клэлэгъэджэу лoф щешлэ. Ишхьэгъусэ Адыгэ къралыгъо клэлэгъэджэ институтым естествознаниемклэ ифакультет 1992-рэ илэсым кыухыгъ. Химиемклэ ыкли биологиемклэ клэлэгъэджэу ыкли плуныгъэ лo-

фымклэ пачэм игуадзэу лoф ешлэ. Ащ янэ 1965-рэ илэсым Кировскэ къралыгъо клэлэгъэджэ институтыр кыухыгъ ыкли ищылэныгъэ гъогу клэлэгъэджэ сэнэхьатым рипхыгъ. Викторрэ Светланэрэ япшашэу Аринэ Адыгэ къралыгъо университетым естествознаниемклэ ифакультет иящ-нэрэ кърс ис, нахьыжхэм ялэагъо рыклон гухэлэ ил.

Урысые зэнэкъокъоу «Ильэсым иунагъу» зыфилорэм теклоныгъэ кыщыдэзыхыгъэхэм чъэпыгъум и 18-м Москва ащыфэгъушoгъых.

Шьугу къэдгъэ-кыжын, мы зэнэкъокъур я 9-у зэхашэ. Урысые Федерацием лoфшлэ-нымклэ ыкли социальнэ къэухумэ-нымклэ и Министерствэ, щылэныгъэм чыплэ кын ригъэу-цогъэ клэлэцкыкы-хэм лэпылэгъу языгъэготырэ Фондыр, УФ-м ишьолырхэм ащылэ гъэцкыкыкы хэбзэ кыулыкъухэр лoфтхьабзэм клэ-щакло фэхьыгъэх.

Лъэпкъ проектэу «Демографием» кыдыхэлъытагъэу ар зэхашэ, унагъом имэхьанэ кълэты-гъэным фэлорышлэ.

Гуклэгъуныгъэр кыщыдэзылътэрэ хэбзэгъэуцугъ

Цыфхэу пщыныж зытельхэм, чыплэ хыльэ ифагъэхэм узэраделашьушт лъэныкъохэр зыщыгъэунэфыгъэ хэбзэгъэуцугъэ гъэрэкло, 2023-рэ илэсым, аштагъ.

Ахэр щылэныгъэм хэгъэгъозэжыгъэнхэм изакъоп унэшъуаклэм кыдылътэрэр, хэбзэ шапхэхэм атетэу фитыныгъэу ялэхэр къэухумэгъэнхэр ары. Етлани пщыныж зыцахьырэ чыплэ закъохэр армырэ, ащ кыделътэх лoфшлэ языгъэгъотырэ, цыфхэр социальнэу къэзыухумэрэ кыулыкъухэр, лэаплэхэр.

«Хьапсым кыдэкыжхэрэм ащ нахьыбэрэ мыхъо-мышлагъэ зэрамыханым, щылэныгъэм пытэу хэуцожынхэм апае лэпылэгъу уафэхъун фае. Угу къэбгъэ-кыжын фае шлушлэ гуклэгъу зыфалорэр!» — теубытагъэ хэлэу ало хэбзэихъухэхэм.

Аужырэ гугъэр

Ильэс зауэлкэ узэклэлэбэжымэ, пщыныж зытыралъхьэгъэгъэ Р. зигъэхьа-зырыжыщыгъэ хьапсым кыдэкыжынэу, ау уахътэу тешлагъэм кыхэклэу зырыхьа-жын уни, зэклоплэжын лэхьыли имылэ-жэу кычлэкыгъ. Къатлупщыжыным лъапсэу илагъэр уз хыльэу кыхагъэ-щыгъэмклэ хьапсым дэсын зэрымилъэ-кыжыщыгъэ арыгъэ. Уз хыльэм елэ-зэнхэ зэрэфаем даклоу мыхъужыщт сымаджэм ифэлэ-фашлэхэри зыщырашлэ-фыщт чыплэ (хоспис) ищыклэгъагъ. Ащ фэдэ сымаджэхэм медицинэм нэмыклэуи (психологическэ, социальнэ) лэпылэгъубэ ящыклагъ.

А зэпстэур кыдалъыти, пшъэдэкыж хэгъэжыгъэнымклэ федеральнэ кыулыкъум

и Гълорышлэплэ икътумэу Адыгэ Рес-публикэм щылэм ипашэ лъэу тхылыклэ хыкумым зыфигъэзагъэ симэджэ хы-лээр, пшъэдэкыжэу ыхьырым емылътыгъэу, къатлупщыжыныш, мыхъужын уз зилэхэр зычлэхьэм ащэнэу. Сыд лoфаеми, цыфба, тэ тикъэралыгъо пшъэ-рылэу зыфигъэуцужырымэ ащыщ цыфым ифитыныгъэхэр кыухумэнхэр.

Мыщ дэжым кълэгъэн фае обще-ственнэ лoфмэ апылхэм лэпылэгъур кызырапкырыкыгъэр. Охътэ клэкым кыклоцл ащ фэдэ лoфмэ апылхэрэ общественнэ комиссиеу (ОНК) Адыгэ Республикэм щызэхэщэгъэм ипашэ псауныгъэр къэухумэгъэнымклэ АР-м иминистрэу Мэрэтыкыо Рустем зыфи-гъэзагъ. Ипсауныгъэ изытет кыхэклэу къатлупщыжырэ хьэпсэчлэсыгъэм меди-цинэ лэпылэгъу рагъэклэну, хэужыны-хьэгъэ узхэр зилэ сымаджэхэр зыщыла-гъэу Мыекъопэ районым ит поселкэу Тульскэм кыщызэуахыгъэм арагъэщэ-гъагъ.

«Тэры мыхъугъэемэ, а цыфыр хьап-сым кызыдагъэкыжым зыдэклон щы-мылэу кьэнэщтгъагъэ, уни лэхьыли имылэу урамным кытенэщтыгъ. Ащ фэдэ сы-маджэхэм апаи паллиативнэ отделени-ер, илэсым кыклоцл, идунай ехъожыфэ ищыклэгъэ лэпылэгъу ратызэ медицинэм илофышлэхэр ащ лыплэагъэх, ау ар тэ кыитпкырыкыгъэ лэпылэгъу. Хэбзэгъэ-уцугъэу аштагъэм кыхэкыклэ джы а лoфыгъохэм язэшохын псынклэ хьугъэ. Ищыклэгъэ шьыпкъэу, уахътэм кызди-

хыгъэ хэбзэгъэуцугъ», — кълэуатэ бзэджэшлагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэ-кыжэ ягъэхыгъэнымклэ Федеральнэ кыулыкъум иобщественнэ комиссие итхьаматэу Митрий Игорь.

Ищыклэгъэ хэбзэгъэуцугъ

Республикэмклэ ащ фэдэ зы хьугъэ-шлагъэ кыхэкыгъэмэ, къралыгъом ащ фэдэ пчъагъэ зэхъу. Хьапсым кы-дэкыжыгъэхэр щылэныгъэ шъхьафитым хэгъэгъозэжыгъэнхэм пае лэпылэгъу языгъэгъотыт кыулыкъур бзэджэшлагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэкыжэ ягъэхыгъэ-нымклэ Федеральнэ кыулыкъум хэтэу зэхашэнэу УФ-м и Президентэу Влади-мир Путиным илэсклэ узэклэлэбэжымэ унашэ кыдыгъэкыгъ. Лъэныкъо зэфэ-шъхьафхэмклэ социальнэ лэпылэгъу хьапсым кыдэкыжыгъэхэм арагъэгъо-тыныр ащ кыделътэ ыкли бзэджэшлэ-гъэхэм джыри апамыублэжыным ар фытегъэпсыхьагъ.

— Гушылэм пае, хыкумым кыты-рилъхьэгъэ хьапс илэс пчъагъэр ып-щыныжыгъэу цыфыр кызычлэкыжыклэ, зыгорэм щыпсэун, лoф шишлэн, гъэсэ-ныгъэ, сэнэхьат горэ кызылэкыгъэхьан фае. Ахэр щылэныгъэм ишэпхэ шъхьа-лэх. Хьапсым члэсыфэ социальнэ зэлхы-ныгъэхэр члэзынэгъэ цыфымклэ ар лэ-пылэгъу хъун фае. Чыплэ хыльэм изакъоу цыфыр кыибгъанэмэ, гъогу пхэнджым тэхьажыным ишынагъо щыл.

Ащ фэдэм бзэджэшлагъэхэр лэклэшлэнхэ ыльэкышт. Цыф псэуклэ тэрэзым хэ-щэжыгъэнхэр типшъэрыл, — бзэджэ-шлагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэкыжэ ягъэхыгъэнымклэ Федеральнэ кыулы-кым и Гълорышлэплэ иподполковникэу Хьагъур Тимур кыулагъ.

Хьапсым кычлэкыжыгъэу цыфым зыщадзые, лoфшлэплэ ыгъотыжыныр, ищыклэгъэ тхылхэр зэригъэулуныр кын мэхъу. Ищылэныгъэ зэблихъун фае, ау кызыщыригъэжыщтыр ышлэрэп. Ащ фэдэ цыфхэм лэпылэгъу ягъэгъотыгъэныр хэбзэгъэуцугъэм кыделътэ. Ятланэрэу бзэджэшлагъэ ышлэным ащ фэдэ лoф-тхьабзэхэм щаухъумэ.

Зэдэлэжыныгъэм ишлуагъэклэ

Хьапсым кычлэкыжыгъэу цыфхэм лэпылэгъу языгъэкырэ кыулыкъухэр: лoфшлэнымклэ ыкли социальнэ хэхьоны-гъэмклэ Министерствэр, цыфхэм лoфшлэн ягъэгъотыгъэнымклэ Гълорышлэплэр, шлэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэклэ Мини-стерствэр.

— Пщыныж зыхыгъэу цыфхэр щылэ-ныгъэм хэгъэгъозэжыгъэнхэмклэ, псэ-уклэ рэхьат ягъэгъотыжыгъэнымклэ таделэн фае. Мы лoфыгъом зыцлэ кьес-луагъэмэ анэмык кыулыкъухэри, цыф кызырыкылохэри хэлэжыэнхэ алъэкышт, — кыхигъэщыгъэ Хьагъур Тимур.

Нахьыпэм пщыныж зыхыщтыгъэхэм аделэщтыгъэхэр ахэм афэгъэгъэгъэ кы-лыкъухэр е общественностым илыкылохэр арыгъэ. Джы хэбзэгъэуцугъэклэ зэдашта-гъэу, кыулыкъу зэфэшъхьафхэр хэчагъэ-хэу лэпылэгъу ахэм афэхъу.

Юлия ПОГОРЕЛОВА.

Сэкъатхэм я Урысые обществэ икътумэу АР-м щызэхэщэгъэм илофышлэ.

Спорт ел жап / эр

Тарихъым къыхэнагъ

Шышхъэлум и 6-м Адыгеим и Лъапкъ музей сурэт къэгъэлъэгъонэу «Тыгушхо» зыфилорэр къыщызэуахыгъ. Къэгъэлъэгъоним сурэт 30 хэхагъ. Ар «дивизие лэлкэ» зэджагъэхэм итарихъ фэгъэхыгъ.

Группа всадников Черкесского конного полка жителей аула Хатажукаевского Кубанской области (из фондов Национального музея Республики Адыгея)

Адыгэ Республикэм иобщественнэ организациеу «Шыу Хасэр» юфтыабзэм клэщакло фэхыгъ. Адыгэ Хасэр, Адыгэ Республикэм лъапкъ юфхэмкэ, лэлкыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъапкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкэ ыкли къэбар жыгъэм иамалхэмкэ и Комитет, гуманитар ушэтынхэмкэ Адыгэ республикэ институтыр ыкли АР-м и Лъапкъ музей ащ изэхэщэнкэ лэпылэгъу къыфэхыгъэх.

Граждан обществэм хэхьоньгъэ ышлынымкэ Адыгэ Республикэм игрант икыдэхын Шыу Хасэм теклоньгъэр къыщыдихыгъ. Ащ ишлуагъэкэ мы юфтыабзэр зэхашагъ.

2016-рэ илъэсым Къандор Руслан къыдигъэкыгъэ тхылъэу «Черкесский конный полк в Великой войне» зыфилорэр зэхэщаклохэм лэубытыплэ афэхыгъ.

Адыгеим изаслуженнэ журналистэу Тлэшъу Светланэ юфтыабзэр къыщызэуахыгъ. Адыгеим и Шыу Хасэ итхьаматэу Тхьапшэкъо Альберт гуцылэ ритыгъ.

— Шыланьгъэр зы чыплэ итэп, зызэблихъуэ игъорыгъоу лъэклуатэ, ау лъапкъым итарихъ шлэж, икультурнэ клэн къэхъумэгъэнхэм мэхъанэшхо ил. Ащкэ Шыу Хасэм юфшлэнышхо егъэцаклэ. Зигъо юфыгъоу ащ непэ зэшлуихыхэрэм ащыц бээр, культурэр, лъапкъ тарихыр, шэн-хабзэхэр агъэфедэхэу псэунхэм ныбжьыклэхэр къыфэхэцгъэнхэр. А пстэуми шыланьгъэм къыздихырэ юфыгъо пчъагъэ акыгъу. Апэрэ мафэм къыщыублагъэу мы лъэныкъомкэ Шыу Хасэм юфышхо ышлагъ, джыри ыпэ илъыр маклэп. Джащ фэдэу клэлэцылхэм ыкли ныбжьыклэхэм

яхэгъэгу шлу альэгъоу плугъэнхэр япшэрыл шхъал, — **къылуагъ Тхьапшэкъо Альберт.**

Проектым къыдихэлъытэгъэ юфтыабзэу Шыу Хасэм ыгъэнафэхэрэм къеклолагъэхэр нэлуасэ фишыгъэх зэхэхэм изешаклоу Тлэшъу Светланэ.

— Непэрэ сурэт къэгъэлъэгъонэу «Тыгушхо» зыфилорэр проектым иапэрэ лъэбэкъу. 1914 — 1916-рэ илъэсхэм шыланьгъэ зшошхом илъэхъан зэхэщэгъэгъэ дивизием ихъарзынэщ къыхэхыгъэ сурэтхэм ар афэгъэхыгъ.

Кавказ дивизие лэлым фэгъэхыгъэ саугъэтэу Красногвардейскэ районым икыуаджэу Улапэ къыщызэуахыгъэм дэжэ клэлэджаклохэм апае «Лыхъужыныгъэм исыхъат» рагъэклохэм. «Патриотизмэм иурок» зыфилорэр Мыекыуапэ иклэлэджаклохэм афызэхэщэп. Иэнэ

Всадники 2 сотни Черкесского конного полка жители черкесского аула Хатажукаевского (слева направо): Тлюстангелов Абдулах (Андулах) и Тлюстангелов Селим (Таш) (сентябрь 1914 г.)

Всадник 2 сотни Черкесского конного полка Хаджи-Мурза (Хажемир) Алафишев житель аула Улап Кубанской области

Всадник 2 сотни Черкесского конного полка Бат Аджигирев

Всадники 4 сотни Черкесского конного полка (слева направо): Арнаут Семен, Лакоба Василий и Лакоба Термаз (1914 г.)

хъураеу «Боевое братство» зыцлэр республикэм икълэ шхъалэ щырагъэклохэм. Юфтыабзэр лъызыгъэклохэм «Шыу зеклом» Адыгеим, КъБР-м, КъЧР-м ыкли Краснодар краим яшыу нэбгырэ 30 хэлэжэщт. Ащ къыдихэлъытагъэу зэхэщаклохэр ыкли хэлэжэхэрэр къуаджэу Улапэ щыпсэхэрэм алулэщтых. Джащ фэдэу лъапкъ джэгулэхэу «Лъапкъхэм языкыныгъ» зыфилорэм ифестиваль шэклогъу мазэм рагъэклохэм. «Адыгэ джэгулэхэр» зыфилорэмкэ проектыр зэфашыжыщт, — **къылотыгъ Тлэшъу Светланэ.**

Сурэт къэгъэлъэгъоним изэхэщэн фэгъэгъэгъэ Батмэн Мурат нэужым къэгъушылагъ.

— Мы проектым амал къытитыгъ тызэзыпхыр лъэныкъохэр къыхэдгъэщынхэу ыкли ахэр мымаклэу тилэу къычлэклэ. Ащ даклоу хъарзынэщхэм ташылагъ, хъаклэщхэр къэткхъагъэх. Непэ сурэтэу зэхэтыгъоу гъэхэр тилъапкъ итарихъ къыхэнэщтых, — **къылуагъ Мурат.**

Ыпшэклэ зигугъу къэтшыгъэ дивизие 1914 — 1918-рэ илъэсхэм шыланьгъэ заом итарихъ къыхэнэжыгъ. Адыгэмэ ямызакъоу, нэмыкл шыу полкхэу ащ хэтыгъэхэри пхъашэу зэуагъэх. Мы заор тарихъым инэклубгъохэм егъашы ахэклохэм. Къэралыгъо 38-рэ ащ хэлэжыагъ, нэбгырэ миллион 10 хэклодагъ, миллион 20 фэдимэ шьобжхэр атешагъэхэ хыгъэ.

1914-рэ илъэсым заор къызежъэм, пачыхъэм идзэхэм ямызакъоу къзэкхъэри пым пэуцужыгъагъэх. Джащ фэдэу лъапкъ зэфэхъафхэм ялы-кломхэм ежхэм яшлюгъоныгъэклэ подразделениехэр зэхэщэгъагъэх. Ахэм ащыщыгъ «дивизие лэлкэ» зэджагъэхэри. Черкес шы полкхэу 1914-рэ илъэсым зэхэщэгъэри ащ хахэщыгъ.

Шыланьгъэлэжхэм къызэратхыжырэмкэ, полкым хэтыгъэ нэбгырэ 400-м шыцэу 200-р адыгагъ, нэбгыри 100 фэдызыр къэрэщыгъэх, черкесыгъэх ыкли абазыныгъэх, адри 100-р абхъа-зыгъэх. Офицерхэм грузини, адыги, ермэли, урыси, къзэкхы ахэтыгъ.

Шыухэмрэ офицерхэмрэ зэзыпхыщыгъэхэр Пшызэ шьолыр икълэжэхэм къахэклэ-гъэхэу дзэ къулыкхэм опытышхо шызилэхэр ары. Полкым хэтыгъэ къушхъэчлэхэм дзэ-кломкэ яджэщыгъэхэл, гуфаклохэр араштыгъ. Мы хыгъэ-шлагъэр цыфхэм ашымыгъупшэным фэшл АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм Апэрэ дунэе заом адыгэхэмрэ къзэкхъэмрэ зэрэздзэуагъэхэм ишлэж Мафэу Юныгъом и 5-р ыгъэнэфагъ, ащ фэгъэхыгъэ хэбзэгъэуцугъэр 2014-рэ илъэсым ыштагъ.

Сурэт къэгъэлъэгъоним Юныгъом и 10-м нэс клохт. Шюныгъэ зилэ пстэури зэхэщаклохэм ащ рагъэблагъэх.

ЛЪЭПШЫКЪО Фатим.

Сурэтхэр авторым иех.

УПСАУНЭУ УФАЕМЭ

Къупшъхъэ зэрытыплэхэр зэщымыкъонхэм фэшI

Арэуштэу мыхуным пае цыфым ыгъэфедэн фэе гъомылапхъэхэу Роспотребнадзорым эпидемиологиэмкIэ и Гупчэ инаучнэ-ушэтыплэ институт иэкспертэу Юлия Зотовам «Урысые гъэзетым» зигугъу кыщи-шыхэрэм шыуащдгъэгуазэмэ, ишлуагъэ кышъокIынэу кытшIошIы.

Экспертым зэрилытэрэмкIэ, къупшъхъэ зэрытыплэхэм тэрэ-зэу «лоф ашIэным», ахэр ухъу-мэгъэнхэм апае пстэуми апэу ищыклагъэр, ахэм ренэу агъотын фаер глюкозаминрэ хондрои-

тинрэ. Джащ фэдэу ахэм альэ-ныкъокIэ гумэкIыгъо шымылэ-нымкIэ пкъышъоным Iэпылэгъу-шIу фэхъух витаминэу Д-р, кальциир, железэр, селенир. Гъомылапхъэу къупшъхъэ

зэрытыплэхэм ящыклагъэхэм ащышхэр бэмэ амышхэу кы-хэкIы, пщэрыщэ хъунхэм тешы-ныхъэхэу. Ау, специалистым кызырэхигъэщырэмкIэ, пцэ-жъые ыкIи былымыл пщэрхэр, кIэнкIэр щыбгъэзыехэ хъуштэп, ахэр ящыклагъэх къупшъхъэ зэрытыплэхэм.

Анахь «псэолъэшI материал» дэгъоу къупшъхъэ зэрытыплэхэмкIэ медицинэ шIэныгъэм ылы-тэрэр хым кыхахыхэрэр ары. Джащ кыхэкIэу пцэжъыер нахыбэрэ пшхын фае, анахъэу, экспертым кызырэхигъэщырэмкIэ, пцэжъые лъэпкъхэу лосо-сыр, тунецыр ыкIи сардинэхэр. Мыхэр ары глюкозаминымрэ хондроитинымрэ бэу зыхэлхэр. Къупшъхъэ зэрытыплэхэм икъоу лыр алэкIэхъаным фэшI

хэлъ. Арышъ, сьд фэдэу гъэхъа-зырыгъэми, хэти зэрикласэм елытыгъэу, ар Iанэм нахыбэрэ тетымэ нахышIу.

Джащ фэдэу пкъышъоным Iэпылэгъу уфэхъуным, къупшъхъэ зэрытыплэхэм ящыклагъэ кIу-ачIэр ябгъэгъотыным пае зы-щыбгъэгъупшэ мыхъуштэу экс-пертым кыхигъэщыхэрэм ащышх кIэе пытэ лъэпкъхэр, щэм хэшIыкIыгъэ гъомыла-пхъэхэр, желатин зыхэлхэр, джащ фэдэу апельсиныр, ман-дариныр.

«Зыщышъумыгъэгъупш, — ело экспертым, — щыгъур къупшъ-хъэ зэрытыплэхэмкIэ зэрэмы-федэр, зэрар ахэм зэрарихы-рэр. Чэщ-зымафэм щыгъоу пкъышъоным ищыклагъэр граммI 5 нылэп».

къупшъхъэ-лыпцэ зэхэтым же-лезэр, цинкыр, фосфорыр ыгъо-тынхэ фаеу экспертым ело. Анахыбэу ахэр зыхэлхэр былымылыр (нахь ныбжы-кIэмэ нахышIу), чэт копкыыр ары.

КIэнкIэм къупшъхъэ зэрыты-плэхэр нахь пытэнхэм пае ищыкIэгъэ вещество пстэури

AM

Инфарктыр, инсультыр

Мы узхэр, гухэкI нахь мышIэми, аужырэ лъэхъаным «къэныбжы-кIагъэх», ахэр ныбж зилэхэм нахыбэрэмкIэ къаузыштыгъэхэмэ, джы ныбжыкIэ дэдэхэм «альэлэсых».

Сьдэуштэу гур къэуухъумэн, Iэпылэгъу ащ уфэхъун плъэкIы-шта? Ащ фэгъэхыгъэу Урысы-ем псауныгъэр къэуухъумэгъэ-нымкIэ и Министерствэ иштат хэмыт кардиолог шъхъалэу, академикэу Сергей Бойцовым иепллылэхэм такъышIуцун.

Кардиологым кызырэхигъэ-щырэмкIэ, цыфыр лъыдэкIуае-м егъэгумэкIымэ, ар гум тэрэзэу Iоф зэримышIэрэм «имэкъэгъэ-лоу» щыт. «Медицинэм лъэбэ-къушIухэр ешIыхэми, — ело кардиологым, — гу-лпытфэ узхэм ялэзэгъэнымкIэ врачхэм амалэу ялэхэм къахахъоми, тэри кыздгурылон фае типсэукIэ, тизекIуакIэ бэу зэралпытыгъэр тиныбжыкIэгъум ащ фэдэ уз-хэм тамыгъэгумэкIыным, ахэм япхыгъэ медицинэ Iэпылэгъур ныбж хэкIотагъэм нахь фэгъэ-хыгъэным апае».

Сьда гум изытет зэщыкъо-ным, гу-лпытфэ узхэм цыфыр агъэгумэкIыным лъапсэ фэхъу-рэр? Сергей Бойцовым кызыр-илорэмкIэ, «мы узхэр кызыу-зыгъэхэм япроцент 50-м лъа-псэу ялэр лъыдэкIуаер ары, адырэ ныкъом — гу-лпытфэ ыкIи шъхъэкуцI узхэр».

Аужырэ илэхъэм къралы-гъом бэ щашIэрэр гу-лпытфэ узхэр зилэхэм япсауныгъэ къэ-ухъумэгъэным фэшI: шъолпырхэм ащагъэпсыгъэх хэушъхъафыкIы-гъэ гупчэхэу инфаркт е инсульт зилэхэр псынIэу зэралэлэхэрэ, охътэ лые тырамыгъашIэу Iэ-пылэгъу зыщафэхъухэрэр, техно-логиякIэхэр щылэхэ хъугъэ, пкъышъоным куоу хэмыхъэхэу гум илпытфэхэм ялэзэнхэ альэ-кIы, «катетернэ» зыфалорэ Iэ-зэнми, нэмыкI операции лъэп-къхэм яшIыни тимединэ Iо-фышIэхэр афэлэпэласэх. Арэу щытми, а лъэныкъор цыфым ипсауныгъэ къэуухъумэгъэным-кIэ анахь Iофыгъо шъхъалэу непи къэнэжы. Академикым кызырэхигъэ-

щырэмкIэ, ыпшъэкIэ зигугъу къэтшIыгъэ операцияхэм афэдэу медицинэ учреждениехэм аща-шыхэрэм япчъагъэ илэхэс къэс хэхъо, лъэхъаным диштэрэ Iэ-зэныр зылылэсыхэрэри, техно-логиякIэхэм къатырэ амалхэр зэралэлэхэрэри, блэкIыгъэ илэхэсхэм ябгъапшэмэ, нахыб. «Псауныгъэр къэуухъумэгъэным-кIэ кыулыкIур цифрэ IофшIакIэм зэрэтэхъэрэм ишIуагъэкIэ, узым игъэуэфын, ащ иелэзэн нахь дэгъу, нахь IэшIэх хъугъэ. Къо-джэ псэуплэхэу гупчэм пэлү-дзыгъэхэм адэхэми медицинэ Iэпылэгъу игъом агъоты сана-виацием, телемедицинэ техно-логиехэм яшIуагъэкIэ», — ело Сергей Бойцовым.

Лпытфэхэр анахь «зышхы-хэу», ахэр кIочIаджэ зышIыхэрэм ащышхэу апэрэ чIыплэм карди-ологым ыгъэуцурэр тутын Iугъор ары. Арышъ, гум, лпытфэхэм язытет нахышIу хъуным пае апэрэ лъэбэкъур ыкIи анахь шъхъалэр тутыныр щыбгъэзые-ныр ары.

«Тутын уешъо зыхъукIэ, — ело кардиологым, — лыр нахь Iужу мэхъу. Джащ кыхэкIыкIэ, лпытфэхэм лыр арыпцIыхъа-

АР-м псауныгъэр къэуухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ исайт

ным ищынагъо къэуцу. Тызэрэ-щыгъуазэу, а лъы пцIагъэр лпытфэм рыклорэ лъым нэмыкI чIыплэ «ыхъын» ылтэкIышт: гум ыхыгъэмэ — инфаркт, шъхъэку-цIыр арымэ — инсульт, джащ фэдэу ар жъэжъыехэм е шIум анигъэсын ылтэкIышт. Зышы-шъумыгъэгъупш, гум ыкIи лпыт-фэхэм язытет бэкIэ елытыгъ шъуипсэуплэ, шъуизекIуакIэ. Непэ шъузфэсакъыжъ, неущ шъугужьон шъулъэкIышт».

✓ **Гу-лпытфэ узхэм япхыгъэ гумэкIыгъохэр илэхэс пчъагъэхэмкIэ зэкIэшIухъанхэм пае кардиологым игъоу ылтэгъухэрэр:**

— шъон пытэхэр ыкIи туты-ныр щыгъэзыегъэнхэр;

— гъомылэпхъэ щыугъэхэр нахь мэкIэнхэр;

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЖАКIЭМЫКIО Аминэт.

— хэтэрыкIэу ыкIи пхъэшъ-хъэ-мышъхъэу мафэ къэс грамм 400 — 500 пшхыныр;

— мафэ къэс такъикъ 30-м кышшымыкIэу кIуачIэкIэ Iоф пшIэныр е физкультурэ пшIыныр;

— лъыдэкIуаер зыфэдиизыр чэзыу-чэзыоу пышIэ пшIыныр, ар зыпкъ имытымэ, врачым зыфэбгъэзэныр.

«Терапием, гу-лпытфэ узхэм ялэзэгъэным ылтэныкъокIэ мэхъанэ зилэр кылолээр врачым кылорэр бгъэцэкIэныр, Iэзэгъу уцхэм игъом уащъоным ары, — ело Сергей Бойцовым. — Шъор-шъорэу ахэр (Iэзэгъу уцхэр — ред.) щышъумыгъэ-зыех, нахышIу шъухъугъэу шъолпытэми».

Псауныгъэ Тхэм кышIуеет!

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо граждан кьулыкьур зэрэщызэхэщэгъэм ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2024-рэ илэсым бэдзэогъум и 30-м ыштагъ

А 1-рэ статъяр. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо граждан кьулыкьур зэрэщызэхэщэгъэм ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 352-р зытэтэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо граждан кьулыкьур зэрэщызэхэщэгъэм ехылаагъ» зыфилорэм 2005-рэ илэсым шышхьэлум и 4-м кьыдэклыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъауцугъэ зэхэуагъагъэхэр, 2005, N 8; 2007, N 11; 2010, N 8, 2012, N 6; 2014, N 3; 2015, N 6; 2017, N 3; 2018, N 5; 2019, N 11; 2022, N 4; 2023, N 10; 2024, N 2) мыщ фэдэ зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) я 12-рэ статъям ия 2-рэ лахь ия 3-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«3) Федеральнэ законым ия 28-рэ статъя ия 5-рэ лахь ия 3 — 14-рэ пунктхэм, ия 6-рэ лахь ия 3 —

5-рэ пунктхэм кьызэрэдальтэрэм тетэу граждан кьулыкьушлэ лэнатлэм лугахьахь»;

2) я 13-рэ статъям ия 2-рэ лахь мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«2. Кьулыкьум епхыгъэ зэзэгъыныгъэр зэрэзэдашырэ шлыкьлэр, плалъэхэр, нэмыкь лэнатлэ зэрэлъхьэрэм, зэзэгъыныгъэу зэдашыгъэм зэхьоклыныгъэу фэхьухэрэр, кьэралыгъо кьулыкьур зэрэзэхэагъэкыжыгъэр, зэзэгъыныгъэу зэдашыгъагъэм кьуачлэ имылэжъу зэрэхьурэр ыкьи нэмыкь лъэныкьохэр Федеральнэ законым кьызэрэщилорэм тетэу гъэунафьгъэ мэхьух.»;

3) я 26-рэ статъям ия 1-рэ лахь:

а) я 9-рэ пунктм хэт гушылэхэу «нэмыкь кьэралыгъо кьулыкьум» зыфилорэм ачылпэклэ гушылэхэу «а кьэралыгъо кьулыкьу дэдэм е нэмыкь кьэралыгъо кьулыкьум лэнатлэ щилыгъ зыхьуклэ» зыфилорэр тхыгъэнхэм;

б) я 91-рэ пунктм хэт гушылэхэу «кьулыкьур зыщыхьэр чылпэм» зыфилорэм ачылпэклэ гушылэхэу «граждан кьулыкьур зыщыхьэр чылпэм» зыфилорэр тхыгъэнхэм;

в) я 92-рэ пунктм хэт гушылэхэу «чылпэклэу зыдагъэкьуагъэм» зыфилорэм ачылпэклэ гушылэхэу «кьэралыгъо кьулыкьур щыхьыным пае чылпэу зыдагъэкьуагъэр» зыфилорэр тхыгъэнхэм.

Я 2-рэ статъяр. Мы Законым кьуачлэ илэ зыхьурэр Официальнэу кьызыхаутырэ мафэм кьыщыублагъэу мы Законым кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу
КЪУМПЫЛ Мурат

кь. Мыекьуапэ,
шышхьэлум и 5, 2024-рэ илэс
N 344

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Сатыу лэфшлэным ылэныкьоклэ Адыгэ Республикэм икьэралыгъо хабзэ икьулыкьухэм яполномочиехэм ягъэцэклэн ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2024-рэ илэсым бэдзэогъум и 30-м ыштагъ

А 1-рэ статъяр. Адыгэ Республикэм и Законэу «Сатыу лэфшлэным ылэныкьоклэ Адыгэ Республикэм икьэралыгъо хабзэ икьулыкьухэм яполномочиехэм ягъэцэклэн ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 382-р зытэтэу «Сатыу лэфшлэным ылэныкьоклэ Адыгэ Республикэм икьэралыгъо хабзэ икьулыкьухэм яполномочиехэм ягъэцэклэн ехылаагъ» зыфилорэм 2010-рэ илэсым шышхьэлум и 9-м кьыдэклыгъэм (2010, N 8; 2011, N 7; 2015, N 7; 2022, N 11) мыщ фэдэ зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) я 5-рэ статъям:

а) цлэу илэм хэт гушылэхэу «Адыгэ Республикэм икьэралыгъо кьулыкьу» зыфилорэм ачылпэклэ гушылэхэу «Адыгэ Республикэм икьэралыгъо хабзэ икьулыкьу» зыфилорэр тхыгъэнхэм;

б) апэрэ абзачым хэт гушылэхэу «Адыгэ Республикэм икьэралыгъо кьулыкьу» зыфилорэм ачылпэклэ

гушылэхэу «Адыгэ Республикэм икьэралыгъо хабзэ икьулыкьу» зыфилорэр тхыгъэнхэм;

2) я 6-рэ статъяр мыщ тетэу тхыгъэнхэм:

«Я 6-рэ статъяр. Республикэ ыкьи муниципальнэ программэхэу сатыум ихэьоныгъэ епхыгъэхэр зэрэзэхэагъэуцохэрэ шлыкьлэр

1. Сатыум ихэьоныгъэ иреспубликэ ыкьи муниципальнэ программэхэр зэхэуагъэуцогъэнхэм фэгъэхьыгъэ унашъор аштэ зыхьуклэ кьызыпкырыкьлэхэр Адыгэ Республикэм е муниципальнэ образованием сатыум илофьгъохэм язэшлохьнклэ шлыкьлэ гъэнэфагъэхэу ыкьи программэхэу агъэфедэнхэм ыцтхэр ары.

2. Сатыум ихэьоныгъэклэ республикэ программэм изэхэуагъэуцон фэгъэхьыгъэ унашъо зыштэрэр сатыу лэфшлэным епхыгъэ лэфтхьабзэхэм афэгъэзэгъэ гъэцэклэ кьулыкьур ары.

3. Муниципальнэ образованием чылпэ зыгъэлорышлэжынымыклэ иуполномоченнэ кьулыкьу ары сатыум ихэьоныгъэклэ муниципальнэ программэм епхыгъэ унашъор зыштэрэр.

4. Федеральнэ законым ия 18-рэ статъя кьыгъэуцурэ пшъэрылхэм атетэу республикэ ыкьи муниципальнэ программэхэр зэхэуагъэуцох.

5. Зичэзыу финанс илэсым кьыщегъэжыагъэу мылкъу зыпэлухьашт республикэ программэу сатыум ихэьоныгъэ тегъэлсыхьагъэу ыцтыр зыхьэсырэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ары, ау республикэ бюджетым ехьыллэгъэ законым ипроект Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм кьыхалхьаным ыпэклэ зы мазэ нахь мымакьлэу кьэнагъэр.

Я 2-рэ статъяр. Мы Законым кьуачлэ илэ зыхьурэр Официальнэу кьызыхаутырэ мафэм кьыщыублагъэу мы унашъом кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу
КЪУМПЫЛ Мурат

кь. Мыекьуапэ,
шышхьэлум и 5, 2024-рэ илэс
N 346

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Унагъор, ныр, тыр ыкьи клэлэцыкьлэхэр кьэухьумэгъэнхэм ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2024-рэ илэсым бэдзэогъум и 30-м ыштагъ

А 1-рэ статъяр. Адыгэ Республикэм и Законэу «Унагъор, ныр, тыр ыкьи клэлэцыкьлэхэр кьэухьумэгъэнхэм ехылаагъ» зыфилорэм зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 117-р зытэтэу «Унагъор, ныр, тыр ыкьи клэлэцыкьлэхэр кьэухьумэгъэнхэм ехылаагъ» зыфилорэм 1994-рэ илэсым лоньгъом и 28-м кьыдэклыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъауцугъэ зэхэуагъагъэхэр, 2001 N 3; 2005, N 11; 2008, N 2; 2011, N 6; 2012, N 12; 2014, N 4; 2015, N 11; 2017, N 5; 2019, N 5; 2020, N 3; 2022, N 11; 2023, N 6; 2024, N 3) мыщ фэдэ зэхьоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) а 1-рэ статъям ия 2-рэ лахь ия 3-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«3) унагъор сабыибэ зэрыс унагъоу зальтэрэр сабыиц ыкьи ащ нахьибэ ис зыхьуклэ ары, плэлъэ гъэнэфагъэ имылэу а статусыр ыцт.»;

2) я 7-рэ статъям:

а) а 1-рэ лахьым ия 4-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнхэм;

«4) 2025-рэ илэсым ыцлэ мазэм и 1-м кьыщегъэжыагъэу зэтыгъо ахьщэ лэпылэгъоу яцэнэрэ клэлэцыкьлэм е ащ кьыкьлэпкьлэхэрэм апае аратыщтыр сомэ 100000 мэхьу. Ареуштэу зашыщтыр зэтыгъо ахьщэ лэпылэгъур кьыратыным ифитыныгъэ сабыибэ зэрыс унагъом ыпэклэ кьызыфигъэфадагъэу ыцмыт зыхьуклэ ары.»;

б) мыщ фэдэ кьэуаклэ зилэ я 11-рэ лахьыкьлэр хэгъэхьогъэнхэм:

«11. Сабыибэ зэрыс унагъохэу клэлэцыкьлуиц ыкьи ащ нахьибэ зилэхэм социальнэ лэпылэгъум кьыдилытэхэрэр алэклагъэхьанхэ зальэкьыщтыр ахэм аныбжь илэс 18 мыхьугъэ зыхьуклэ, очнэ шлыкьлэм тетэу гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ организациехэм ачлэсхэ зыхьуклэ ары (ау мыщ дэжыым кьыхэгъэщы-

гъэн фае илэс 23-м ныбжьыр шлокыгъэмэ ахьщэр зэрэрамытыжыщтыр, ащ нэмыкьлэу дэз кьулыкьур зыхьыхьэрэми аныбжь илэс 23-м шломыкыгъэ зыхьуклэ.»

Я 2-рэ статъяр. Мы Законым кьуачлэ илэ зыхьурэр

1. Официальнэу кьызыхаутырэ мафэм ыуж мафи 10 зытешлэклэ мы Законым кьуачлэ илэ мэхьу. Ау ащ кьыхиубытэхэрэп Законым ия 1-рэ статъя ия 2-рэ пункт зигугъу кьышыхьэрэр.

2. 2025-рэ илэсым ыцлэ мазэм и 1-м кьыщыублагъэу мы Законым ия 1-рэ статъя ия 2-рэ пункт кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу
КЪУМПЫЛ Мурат

кь. Мыекьуапэ,
шышхьэлум и 5, 2024-рэ илэс
N 347

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо социальнэ лэпылэгъу зэращыратырэм ехылаагъ» зыфилорэм ия 9-рэ статъя зэхьоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2024-рэ илэсым бэдзэогъум и 30-м ыштагъ

А 1-рэ статъяр. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо социальнэ лэпылэгъу зэращыратырэм ехылаагъ» зыфилорэм ия 9-рэ статъя зэхьоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу N 221-р зытэтэу «Адыгэ Республикэм кьэралыгъо социальнэ лэпылэгъу зэращыратырэм ехылаагъ» зыфилорэм 2001-рэ илэсым

мэзаем и 5-м кьыдэклыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъауцугъэ зэхэуагъагъэхэр, 2001, N 2; 2004, N 12; 2012, N 4; 2019, N 6; 2022, N 11; 2023, N 12) ия 9-рэ статъя мыщ фэдэ зэхьоклыныгъэ фэшлыгъэнхэм:

«7. Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет икьэ-кьуаплэхэм кьахагъэкьызэ кьэралыгъо социальнэ лэпылэгъоу аратыщтыр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет егъэнафэ.»

Я 2-рэ статъяр. Мы Законым кьуачлэ илэ зыхьурэр Официальнэу кьызыхаутырэ мафэм кьыщыублагъэу мы Законым кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу
КЪУМПЫЛ Мурат

кь. Мыекьуапэ,
шышхьэлум и 5, 2024-рэ илэс
N 348

Теннис цыкIур

Зэнэкъокъум зыфагъэхъазыры

УФ-м теннис цыкIумкIэ ифедерацие ипрограммэу «Урысыем инеушрэ маф» зыфиIорэм кыдыхъытагъэу мы спорт лъэпкымыкIэ Адыгэ Республикэм изIухыгъэ зэнэкъокъу зэхэцгъэным Мыекъуапэ зыщыфагъэхъазыры. Iофтхъабзэр шышхылым и 20-м щегъэжьагъэу и 25-м нэс кIощт.

ЗэхэщакIохэм зэрагъэнэфагъэмкIэ, зэнэкъокъум хэлэжьэщтхэр аныбжь елытыгъэу купичэу агощытх — илээс 12-м, 14-м ыкIи 18-м анэс. Iофтхъабзэм Адыгеим, Краснодар ыкIи Ставропольскэ крайхэм, Республикэу Къырым, Донецкэ ыкIи Луганскэ народнэ республикэхэм, Запорожскэ, Белгородскэ, Ростовскэ ыкIи Херсонскэ хэкухэм ялыкIохэр хэлэжьэнхэу агъэнафэ.

Адыгэ къэралыгъо университетым иордэунэу Кобл Якъуб ыцIэ зыхырэм турнирыр щыкIощт. Теннис зыгу рыхыхэрэр ащ епллынхэу зэхэщакIохэм рагъэблагъэх.

Сэнаушчыгъэ зыхэль ныбжьыкIэхэр

Шъхъэихыгъэ зэдэгущыIэгъу яIэшт

Илээс къэс республикэм щызэхашэрэ Iофтхъабзэу «Фышт» зыфиIорэм Адыгеим и Лышхъэ хэлажьэ. Мыгъэ ар шышхылым и 16-м щегъэжьагъэу и 18-м нэс рагъэкIокIышт.

Мэфищым кыкIоцI кIощт зэхэхэм сэнаушчыгъэ зыхэль ныбжьыкIэхэр къекIолэщтых. ПэIорыгъэшэу зэрагъэнэфагъэмкIэ, Адыгеим имуниципалитетхэм ямызакъоу, Урысыем и Къыблэ хэхьэрэ шьолъырхэм ялыкIохэри мыщ къекIлэгъэщтых.

Хабзэ зэрэхъугъэу Адыгеим и Лышхъэу Къумпыл

Мурат министрэхэр, кълэхэм ыкIи районхэм япашэхэр игъусэхэу сэнаушчыгъэ зыхэль ныбжьыкIэхэм алыкIэщтых, ахэр зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэм шъхъэихыгъэу атегушылэщтых, упчIэу къатыхэрэм джэуапхэр къаратыжьышт.

Адыгеим икъэлэ шъхъалэ нэбгырэ 22-мэ къагъэлэгъошт. Ахэм еджэным, шIэныгъэм, культурэм ыкIи спортым альэныкыкIэ гъэхъэгъэшлхэр ашIыгъэх.

Слэтым изэхэщэн зекIо фирмэу «Ошъутен-Тур» зыфиIорэм игид 15 хэлажьэ, ахэр ныбжьыкIэхэм IэпыIэгъу афэхуытх.

Зэхэщыагъэр ыкIи кыдыззыгъэкIырэр:
АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
385000
кь. Мыекъуапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыIэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм къаIыхырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сагъырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIожыхь.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:
УФ-м хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
АО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
4496
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1329

Хэутыным узчыкIэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор шъхъалэ
МэщIэкъо С. А.

Редактор шъхъалэм игуадзэр
Тэу З. Дз.

ПшъэдэжIыжь зыхырэ секретарыр
Тхьаркъохъо А. Н.